

III. ÚS 332/04

Ústavní soud již ve svých předchozích rozhodnutích konstatoval, že otázka, zda povinnost obecných soudů poskytnout účastníkům řízení poučení o jejich procesních právech zahrnuje i povinnost odvolacího soudu poskytnout účastníkovi řízení poučení o možnosti podat proti svému rozhodnutí mimořádný opravný prostředek, jakým je dovolání, byla před novelou provedenou zákonem č. 30/2000 Sb., v soudní praxi řešena rozdílně. Přesto však takový nedostatek v činnosti soudní moci, jakým je poskytnutí vadného poučení o procesních právech účastníků řízení, nemůže jít k tíži těch, kteří se na soud s důvěrou obrazejí jako na ochránce svých práv a svobod (náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 618/01, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 25, č. 20, str. 153, též nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 167/98).

Jestliže se účastníci občanského soudního řízení řídili vadným poučením odvolacího soudu o lhůtě pro podání dovolání a jestliže poté dovolací soud odmítl jejich dovolání pro opožděnost, bylo rozhodnutím dovolacího soudu porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i čl. 90 Ústavy. <

Ústavní soud

rozhodl dne 18. listopadu 2004 mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu ve věci ústavní stížnosti stěžovatelů 1) V. H. a 2) A. H., právně zastoupených JUDr. Z. M., advokátkou, proti rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, č. j. 28 Cdo 320/2004-706, a proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619, v části týkající se nároku žalobkyně M. K., za účasti 1) Nejvyššího soudu ČR a 2) Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníků řízení, a dále 3) Okresního soudu v Trutnově, 4) M. K., právně zastoupené JUDr. J. D., advokátem, a 5) A. S., jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, č. j. 28 Cdo 320/2004-706, se ve výroku II. zrušuje.

Odůvodnění

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 25. 5. 2004, se stěžovatelé domáhali zrušení rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, č. j. 28 Cdo 320/2004 - 706, jakož i rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619, v části týkající se nároku žalobkyně M. K., a to pro porušení čl. 11 odst. 1 a odst. 4, čl. 12 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

Ústavní soud ověřil, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny zákonné formální náležitosti, a proto nic nebrání projednání a rozhodnutí věci samé.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že rozsudkem ze dne 20. 4. 2004, č. j. 28 Cdo 320/2004 - 706, Nejvyšší soud ČR podle ust. § 243b odst. 1 věta před středníkem občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2000 (dále jen "o. s. ř."), ve výroku I. zamítl jako nedůvodné dovolání druhého žalobce A. S. (v řízení před Ústavním soudem "vedlejší účastník") proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619.

Týmž rozsudkem Nejvyšší soud ČR dále podle ust. § 243b odst. 4 a § 218 odst. 1 písm. a) o. s. ř., ve výroku II. odmítl dovolání žalovaných V. H. a A. H. (v řízení před Ústavním soudem "stěžovatelé") pro jeho opožděnost. V odůvodnění svého rozsudku dovolací soud konstatoval, že předmětné řízení se řídí zněním občanského soudního řádu platným do 31. 12. 2000, protože soud prvního stupně rozhodoval naposledy dne 20. 12. 2000 (toto poučení, uvedl dovolací soud, "je

obsaženo nejen v rozsudku dovolacího soudu z 11. 3. 2003, ale i v rozsudku odvolacího soudu z 25. 9. 2003"). Podle ust. § 240 o. s. ř. v tomto znění lze dovolání podat do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí odvolacího soudu. Ta v dané věci nastala dne 29. 10. 2003. Dovolání žalovaných bylo podáno na poště dne 17. 12. 2003, tedy po uplynutí měsíční lhůty, a je proto opožděné.

V ústavní stížnosti stěžovatelé uvádějí, že napadeným rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, č. j. 28 Cdo 320/2004 - 706, jímž bylo ve výroku II. tohoto rozsudku odmítnuto jejich dovolání, bylo porušeno jejich ústavně zaručené právo zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny . Stěžovatelé uvádějí, že rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619, který byl doručen jejich právní zástupkyni dne 23. 10. 2003, napadli dovoláním, které podali dne 18. 12. 2003. Při podání dovolání se řídili vadným poučením o délce lhůty k podání dovolání, které bylo obsaženo v rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové. Právě proto, že se řídili vadným poučením krajského soudu, bylo jejich dovolání Nejvyšším soudem ČR odmítnuto s odůvodněním, že podle části dvanácté hlavy první, bodu 17 zák. č. 30/2000 Sb. , kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb. , občanský soudní řád, se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů, projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů, tj. podle o. s. ř. ve znění účinném před 1. 1. 2001. Zároveň však tento rozsudek Nejvyššího soudu ČR konstatuje, že poučení o aplikaci tohoto zákonného ustanovení je obsaženo v rozsudku odvolacího soudu z 25. 9. 2003, ale i v rozsudku dovolacího soudu z 11. 3. 2003. Dovolací soud se ale vůbec nezabýval tím, že dovoláním napadený rozsudek krajského soudu obsahuje vadné poučení o lhůtě pro podání dovolání. Stěžovatelé jsou toho názoru, že pokud jsou účastníci řízení poučeni o přípustnosti dovolání vadně a tímto poučením se řídí, platí zásada, že se jejich podání považuje za včas učiněné. V další části ústavní stížnosti pak stěžovatelé namítají, že napadenými rozhodnutími obecných soudů došlo k porušení jejich vlastnického práva dle čl. 11 odst. 1 a odst. 4 Listiny , jakož i čl. 12 odst. 1 Listiny . Uvedenou námitku pak v ústavní stížnosti dále podrobně rozebírají.

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis, vedený u Okresního soudu v Trutnově pod sp. zn. 11 C 641/93, jakož i vyjádření tohoto soudu k projednávané věci. Dále si Ústavní soud vyžádal i vyjádření Nejvyššího soudu ČR, Krajského soudu v Hradci Králové a vedlejších účastníků řízení M. K. a A. S.

Nejvyšší soud ČR ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 26. 8. 2004, uvedl, že dle jeho předběžného závěru stěžovatelé ve své ústavní stížnosti v podstatě opakují důvody, které uplatnili v řízení před obecnými soudy. Z obsahu ústavní stížnosti přitom podle dovolacího soudu zřetelně nevyplývá, k porušení kterého z ústavně zaručených práv mělo rozsudky obecných soudů dojít. Nejvyšší soud ČR závěrem svého vyjádření uvedl, že nemá důvodu ke změně právních závěrů obsažených v odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, č. j. 28 Cdo 320/2004 - 706, a požádal proto, aby ve věci samé byl obsah odůvodnění považován za nedílnou součást podaného vyjádření.

Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 2. 9. 2004 odkázal na odůvodnění svého rozsudku ze dne 25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619, ve kterém - jak uvádí - je velmi podrobně vyloženo, jaký skutkový stav byl vzat za prokázaný a jaký právní předpis a z jakého důvodu byl při rozhodování aplikován. Krajský soud závěrem uvedl, že svým postupem v projednávané věci neporušil ústavní procesní principy, zejména ústavní princip dokazování a stěžovatelé tudíž nebyli zkráceni na svých ústavně zaručených právech.

Vedlejší účastnice M. K. ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 26. 8. 2004, uvedla, že nepovažuje stížnost manželů V. a A. H. za důvodnou. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření dále uvedla, že pokud stěžovatelé namítají, že Krajský soud v Hradci Králové ve svém rozsudku ze dne

25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619, je poučil vadně, tak zřejmě tato skutečnost je nerozhodná, když navíc stěžovatelé v řízení byli zastoupeni advokátem. Další část stížnosti, uvádí vedlejší účastnice, je pak polemikou s vyhodnocováním důkazů obecných soudů. V řízení před obecnými soudy byl nárok M. K. shledán jako důvodný, když soudy rozhodly na základě obsáhlého dokazování.

Vedlejší účastníci řízení Okresní soud v Trutnově a A. S. se ve stanovené lhůtě k podané ústavní stížnosti nevyjádřili.

Nejvyšší soud ČR, Krajský soud v Hradci Králové, Okresní soud v Trutnově, oba stěžovatelé a M. K. souhlasili s upuštěním od ústního jednání ve smyslu ust. § 44 odst. 2 zák. č. 182/1993 Sb. , o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Protože vedlejší účastník A. S. se ve stanovené lhůtě k výzvě nevyjádřil, předpokládal Ústavní soud v souladu s poskytnutým poučením, že s upuštěním od ústního jednání souhlasí. S ohledem na uvedené rozhodoval Ústavní soud ve věci bez nařízení ústního jednání.

Ústavní soud není součástí obecné soudní soustavy a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

Ústavní soud tedy přezkoumal napadená rozhodnutí, jakož i řízení jim předcházející, z hlediska stěžovateli v ústavní stížnosti uplatněných námitek, a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze jejich ústavnost, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Podle ust. části dvanácté, hlavy I., bodu č. 17 zák. č. 30/2000 Sb. , se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu, vydaným přede dnem nabytí účinnosti uvedeného zákona (tj. před 1. 1. 2001) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů, projednají a rozhodne se o nich podle dosavadních předpisů (tj. zejm. podle ustanovení o. s. ř. - zákona č. 99/1963 Sb. , ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 30/2000 Sb.).

Protože v projednávané věci bylo rozhodnutí odvolacího soudu vydáno po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů (řízení se v případě stěžovatelů řídilo zněním občanského soudního řádu platným do 31. 12. 2000), při posuzování dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu tedy bylo nutno ve smyslu citovaného bodu č. 17 přechodných ustanovení zák. č. 30/2000 Sb. , rovněž přihlížet k ustanovením o. s. ř. ve znění před novelizací provedenou zák. č. 30/2000 Sb. , tedy ve znění platném do 31. 12. 2000, upravujícím dovolání, a to k ustanovením § 236 až § 243d cit. zák.

Podle ust. § 240 odst. 1 o. s. ř. , ve znění před novelou provedenou zák. č. 30/2000 Sb. , může účastník podat dovolání do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni. Bylo-li odvolacím soudem vydáno opravné usnesení, běží tato lhůta od doručení opravného usnesení. Podle odst. 2 cit. ustanovení zmeškání lhůty uvedené v odstavci 1 nelze prominout. Lhůta je však zachována, bude-li dovolání podáno ve lhůtě u odvolacího nebo dovolacího soudu.

V odůvodnění svého rozsudku ze dne 25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619, Krajský soud v Hradci Králové uvedl (str. 10 rozsudku), že podané dovolání projednal a rozhodl o něm - vzhledem k tomu, že rozhodnutí soudu prvního stupně bylo vydáno dne 20. 12. 2000 - podle ustanovení občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 (přechodné ust. čl. 15 hlavy I. části dvanácté zák. č. 30/2000 Sb.).

Z obsahu rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619,

Ústavní soud dále zjistil, že toto rozhodnutí obsahuje poučení následujícího znění: "Proti tomuto rozsudku není odvolání přípustné. Proti výrokům rozsudku, kterými byl rozsudek okresního soudu změněn, je přípustné dovolání do dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni. O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud. Proti výrokům rozsudku, kterými byl rozsudek okresního soudu potvrzen, není přípustné dovolání, ledaže na základě dovolání podaného do dvou měsíců od doručení rozhodnutí k Nejvyššímu soudu prostřednictvím soudu prvního stupně dospěje dovolací soud k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam".

Z výše uvedeného vyplývá, že Krajský soud v Hradci Králové jako odvolací soud ve svém rozhodnutí poskytl stěžovatelům nesprávné poučení o délce lhůty, ve které je možné dovolání podat.

Krajský soud v Hradci Králové tak nerespektoval kogentní ustanovení zákona (přechodná ustanovení zákona č. 30/2000 Sb.) a v řízení aplikoval nesprávný procesní předpis, resp. procesní předpis v nesprávném znění. V důsledku toho pak účastníky řízení nesprávně poučil o opravných prostředcích, jež jim zákon k ochraně jejich práv poskytuje. Jestliže se účastníci občanského soudního řízení řídili vadným poučením odvolacího soudu o lhůtě pro podání dovolání a jestliže poté dovolací soud odmítl jejich dovolání pro opožděnost, bylo rozhodnutím odvolacího soudu porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny , jakož i čl. 90 Ústavy .

Ústavní soud ve své judikatuře již dříve zdůraznil, že nedostatky v organizaci a činnosti soudní moci nemohou jít k tíži těch, kteří se na soud obracejí jako na ochránce svých základních práv a svobod (viz např. nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 167/98, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 16, č. 139, str. 45).

Ústavní soud ve svých předchozích rozhodnutích konstatoval, že otázka, zda povinnost obecných soudů poskytnout účastníkům řízení poučení o jejich procesních právech zahrnuje i povinnost odvolacího soudu poskytnout účastníkovi řízení poučení o možnosti podat proti svému rozhodnutí mimořádný opravný prostředek, jakým je dovolání, byla před novelou provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. , v soudní praxi řešena rozdílně. Přesto však takový nedostatek v činnosti soudní moci, jakým je poskytnutí vadného poučení o procesních právech účastníků řízení, nemůže jít k tíži těch, kteří se na soud s důvěrou obracejí jako na ochránce svých práv a svobod (nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 618/01, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 25, č. 20, str. 153, též nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 167/98).

Nebylo by proto spravedlivé, aby pochybení soudu v projednávané věci, spočívající ve vadném poučení o délce lhůty k podání dovolání poskytnutém účastníkům řízení odvolacím soudem, šlo k tíži těchto účastníků (v řízení před Ústavním soudem stěžovatelů), a to tím spíše, že v právním státě by měla platit zásada, že soud zná právo.

Dle čl. 90 Ústavy jsou soudy povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům.

Dle čl. 36 odst. 1 Listiny se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Jestliže v posuzovaném případě dovolací soud nepřihlédl ke skutečnosti, že stěžovatelům bylo odvolacím soudem poskytnuto vadné poučení o délce lhůty k podání dovolání, a dovolání stěžovatelů odmítl jako opožděné, aniž došlo k meritornímu projednání dovolání stěžovatelů, odňal tímto soud stěžovatelům jejich právo na soudní ochranu (odmítnutí spravedlnosti - denegatio

iustitiae), a porušil tak základní právo stěžovatelů domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny . Dovolací soud tak rovněž nedostál své povinnosti vyplývající z čl. 90 Ústavy .

Na základě výše uvedených skutečností Ústavní soud podle ust. § 82 odst. 1 a 2 písm. a) zák. č. 182/1993 Sb. , ve znění pozdějších předpisů, ústavní stížnosti z části vyhověl, a podle ust. § 82 odst. 3 písm. a) cit. zák. , napadené usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, č. j. 28 Cdo 320/2004-706, - aniž se zabýval dalšími námitkami stěžovatelů obsaženými v ústavní stížnosti - ve výroku II. zrušil.

Jestliže Ústavní soud dospěl k závěru, že v řízení před obecným soudem nebyly dodrženy principy řádného procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny , zrušením rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 4. 2004, č. j. 28 Cdo 320/2004 - 706, ve výroku II. se vytváří prostor pro opětovné posouzení rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 9. 2003, č. j. 19 Co 264/2003-619, a zároveň se tím stěžovatelům otevírá možnost slyšení před obecným soudem, a tudíž i možnost uplatnění jejich argumentace ohledně skutkové a právní stránky rozhodované věci.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 18. listopadu 2004